

DOI: 10.38146/BSZ.2016.10.5

NOVÁK ZSÓFIA – NAGY ÁKOS**A titkos információgyűjtés és adatszerzés
eredményének felhasználása a büntetőeljárásban**

A második világháború után Magyarországon a kommunista hatalomátvétel deformálta az igazságszolgáltatási rendszert. A rendőrség bünyügyi hírszerzése a katonai titkosszolgálatok mintájára és metodikája szerint alakult ki. A szakmai kérdéseknél a végrehajtó állomány rátermettségénél sokkal fontosabb volt a politikai megbízhatóság kérdése. A végrehajtó állomány kiválasztása ezen felül igazodott az elvégzendő feladatokhoz is, amelyek javarészt a hatalom és nem a társadalom védelmét szolgálták. Ilyen viszonyok között az elnyomó hatalom teljes támogatásával, társadalmi, igazságszolgáltatási kontroll nélkül folyt az információgyűjtés, így klasszikus értelemben vett bünyügyi hírszerzésről, jogszabályokon alapuló titkos információgyűjtésről nem beszélhetünk.

**A hatályos hazai szabályozást megelőző
mérőföldkövek**

1989-ben már sürgetően felvetődött az igény egy olyan jogszabály megalkotására, amely részleteiben szabályozza a titkos információgyűjtést, meghatározza annak korlátait, szabályrendszerét tekintve pontos, törvényben rögzített előírásokat tartalmaz.

Nyílt forrásban elsőként a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvényben jelentek meg a titkos információgyűjtésre vonatkozó rendelkezések. Az igazságügy-miniszter adhatott engedélyt a technikai adatgyűjtésre, a postai küldemények ellenőrzésére és a magánlakásba történő titkos behatolás alkalmazására. Később a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (továbbiakban: Rtv.) bővítette a titkos információgyűjtés kereteit, bevezetve az engedélyhez nem kötött, az ügyészi jóváhagyáshoz kötött és a bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés közötti különbségeket. Ettől a szabályozástól elkülönül a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény hatálya alá tartozó, speciálisan az igazságügy-miniszter engedélyezé-

si hatáskörébe tartozó nemzetbiztonsági szolgálatok bűnüldözési célú titkos információgyűjtéssel kapcsolatos tevékenysége.

A jogállamiság és az alkotmányos büntetőjog követelményei ma már megkívánják, hogy az állam a büntetőhatalmát olyan szabályok szerint gyakorolja, amelyek egyensúlyt teremtenek az egyéneket az állammal szemben védő garanciális rendelkezések, ezen belül elsősorban a büntetőeljárás alá vont személy alkotmányos jogainak védelme és a büntető igazságszolgáltatás megfelelő működésével kapcsolatos társadalmi elvárások között.¹

A titkos információgyűjtés és adatszerzés elhatárolása

A részletes elemzés előtt érdemes kitérni a titkos felderítés kriminalisztikai vonatkozásaira. A kriminalisztika a bűnfelderítés tudománya, míg a titkos felderítés a krimináltechnika sajátos eszközrendszerrel bíró területe.² A gyakorlatban a felderítés módszertana kettős feladatot teljesít (*1. számú táblázat*). A felderítés első mozzanata, amikor a bűnüldöző szerv a maga számára szerez ismereteket bűncselekmények megelőzésére, megszakításukra, illetve a már elkövetett deliktumok részletes feltárására. Ezt nevezzük rendészeti felderítésnek. A második mozzanatra, a bűnügyi felderítésre akkor kerülhet sor, ha bűncselekmény történt, és annak bizonyításához titkos adatgyűjtés szükséges. A bűnügyi felderítés akkor sikeres, ha a titkos információk rámutatnak a bizonyítékok forrásaira, vagy ha a titkos információk kiállják a büntetőper garanciális próbáit.³

1. számú táblázat
A felderítés lehetséges irányai

	TÁRGYA	ESZKÖZE	CÉLJA
RENDESZETI FELDERÍTÉS	a jelen bűnös folyamatáról való tudomásszerzés	titkos információ	nyílt vagy leplezett rendészeti beavatkozással megelőzés, megszakítás, súlyosabb következmény elhárítása
BÜNÜGYI FELDERÍTÉS	a múlt folyamatainak bizonyítása	titkos adatgyűjtés	az állam büntetőigényének érvényesítése, ezért a titkos úton feltárt valóságot a büntető igazságszolgáltatás számára bizonyítani szükséges

¹ 42/2005. (XI. 14.) AB határozat.

² Kenese Attila: A titkos információgyűjtés és adatszerzés alkalmazása és eredményének felhasználása során felmerülő jogértelmezési kérdések a bírósági gyakorlat tükrében. Jogiforum.hu, 2013. április 24. <http://www.jogiforum.hu/publikaciok/508>

³ Bócz Endre (szerk.): Kriminalisztika I–II. BM Duna Palota és Kiadó, Budapest 2004, II. kötet 724. o.

A titkosszolgálati eszközök alkalmazása körében különbséget kell tenni a nyomozást megelőző, büntetőeljáráson kívüli *titkos információgyűjtés*, illetve a büntetőeljárás keretei között, azaz a nyomozás elrendelését követően folytatott *titkos adatszerzés* között.

A hatályos jogalkalmazás szerint a titkos információgyűjtési és adatszerzési módok sajátos kriminalisztikai módszerek gyűjtőfogalmát jelentik, amelyek között az emberi jogok sérelmének lehetséges mértéke alapján különbséget kell tenni a külső engedélyhez nem kötött⁴, illetve ügyészi jóváhagyással folytatható, vagy külső – bírósági, illetve igazságügyért felelős miniszter általi kiadott – engedélyhez kötött módozatok között.

A titkos információgyűjtés

A titkos információgyűjtés kriminalisztikai módszerként aposztrofálható, megkülönböztetjük a külső engedélyhez kötött és engedélyhez nem kötött formáját. Differenciálható e tevékenység azáltal is, hogy nemzetbiztonsági célból rendelik-e el, vagy bűnüldözési, igazságszolgáltatási célt szolgál. Előbbi célból – ha a tevékenység engedélyköteles – az igazságügyért felelős miniszter a külső engedélyező, míg az engedélyhez kötött bűnüldözési-igazságszolgáltatási célú információk titkos gyűjtését bíróság vagy ügyészség engedélyezheti.

A bűnüldözési célból folytatott titkos információgyűjtés – részben a titkos adatszerzés módszereinek, illetve eszközeinek alkalmazásával, részben azon túli megoldások segítségével – a bűncselekmény elkövetésének megelőzését, megakadályozását, felderítését, megszakítását, az elkövető kilétének megállapítását, elfogását, körözött személy felkutatását, tartózkodási helyének megállapítását, bizonyíték megszerzését, bűncselekményből származó vagyron visszaszerzését célozza⁵. A titkos információszerzés célja tehát a bűncselekmény gyanújának megalapozása, vagy kizárása, illetve az előbbi esetben a büntetőjogi felelősség büntetőeljárás keretében történő érvényesítése.⁶

Az eszközrendszer és annak részletes szabályozását illetően az Rtv. nem tartalmaz és nem is tartalmazhat sem fogalommeghatározásokat, sem egyéb szabályokat, mivel az eredményes bűnüldözési cél, a titkosság jegyében e

⁴ Amikor az adott szervezet szolgálati struktúrájának megfelelően, a szervezeti hierarchia megfelelő szintjén feljogosítottak engedélyezik és ellenőrzik az egyes módszerek alkalmazását.

⁵ Rtv. 63. § (1) bek.

⁶ Balla Lajos: Adalékok a titkos információgyűjtés, valamint a titkos adatszerzés kriminalisztikai és eljárási problémáihoz.

debreceniitlotabla.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/titkosadatgyujtes.pdf

részletszabályok a jogforrási hierarchiában egy alacsonyabb szintű, ámde a témát illetően annál fontosabb jogszabályban, egy belügyminiszteri utasításban található, amelyet kizárólag az arra feljogosított személyi kör ismerhet meg és sajátíthat el, figyelemmel arra is, hogy ezt az utasítást a jogalkotó minősített adatként bocsátotta ki.

Az Rtv. a 69. §-tól a külső engedélyező (bírság, azon belül kijelölt bíró) engedélyéhez kötött titkos információgyűjtő tevékenység szabályait rögzíti. E törvényi szabályozás rögzíti, hogy a titkos információgyűjtés engedélyhez kötött formája ugyanazon célból végezhető, mint az előbbiekben kifejtett engedélyhez nem kötött tevékenység, azonban további garanciális szabály, hogy azt kizárólag a nyomozás elrendeléséig és súlyos⁷ bűncselekmény esetén, továbbá az Rtv. 69. § (3) bekezdésben felsorolt esetekben⁸ engedélyezi a jogalkotó.

7 Az Rtv. 97. § (1) bekezdés i) pontja rögzíti, hogy súlyos bűncselekmény az a bűntett, amelyet a törvény ötévi, vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel fenyeget.

8 A rendőrség az (1) bekezdésben felsorolt titkos információgyűjtésre szolgáló eszközöket és módszereket az ott meghatározottak szerint alkalmazhatja a bűncselekmény gyanúja miatt körözött személy felkutatására, továbbá a 2013. június 30-ig hatályban volt 1978. évi IV. törvény szerinti lelkiismereti és vallásszabadság megsértése (1978. évi IV. törvény 174/A §); kitartottság (1978. évi IV. törvény 206. §); hivatali visszaélés (1978. évi IV. törvény 225. §); visszaélés új pszichoaktív anyaggal (1978. évi IV. törvény 283/B §) m illetve az új pszichoaktív anyaggal visszaélés (Btk. 184. §); a kitartottság (Btk. 202. §); a gyermekprostitúció kihasználása [Btk. 203. § (3) bekezdés]; a lelkiismereti és vallásszabadság megsértése (Btk. 215. §); a hivatali visszaélés (Btk. 305. §); az (1) bekezdésben nem említett, üzletszerűen vagy bünszövetségben elkövetett, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény, a 2013. június 30-ig hatályban volt 1978. évi IV. törvény szerinti emberkereskedelem (1978. évi IV. törvény 175/B §); tiltott pornográf felvétellel visszaélés (1978. évi IV. törvény 204. §); kerítés (1978. évi IV. törvény 207. §); embercsempészség (1978. évi IV. törvény 218. §); bűnpártolás (1978. évi IV. törvény 244. §); visszaélés szigorúan titkos és titkos minősítésű adattal (1978. évi IV. törvény 221. §); visszaélés bizalmas minősítésű adattal (1978. évi IV. törvény 222. §); visszaélés korlátozott terjesztésű minősítésű adattal (1978. évi IV. törvény 222/A §); vesztegetés (1978. évi IV. törvény 250. §); vesztegetés nemzetközi kapcsolatban (1978. évi IV. törvény 255/B. §); környezetkárosítás (1978. évi IV. törvény 280. §); természetkárosítás (1978. évi IV. törvény 281. §); és hulladékgazdálkodás rendjének megsértése (1978. évi IV. törvény 281/A §) bűncselekmények három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett alakzata, illetve az egészségügyi termék hamisítása (Btk. 186. §); az emberkereskedelem (Btk. 192. §); a kerítés (Btk. 200. §); a gyermekpornográfia (Btk. 204. §); a környezetkárosítás (Btk. 241. §); a természetkárosítás (Btk. 242–243. §); a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése (Btk. 248. §); az ozonréteget lebontó anyaggal visszaélés (Btk. 249. §); a minősített adattal visszaélés (Btk. 265. §); a bűnpártolás (Btk. 282. §); a hivatali vesztegetés elfogadása (Btk. 294. §); az embercsempészség (Btk. 353. §) bűncselekmények három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett alakzata, az (1) bekezdésben vagy az a)–c) pontban meghatározott bűncselekmény kísérlete, valamint – ha az előkészületet a törvény büntetni rendeli – előkészülete felderítése során.

A titkos adatszerzés

A titkos adatgyűjtő tevékenység a nyomozó hatóság és más szervek által végzett, a nyomozás elrendelése előtti információgyűjtő tevékenységgel nem ér véget, szükség esetén egy folyamatba tett nyomozás keretein belül is mód van a titkos eszközök alkalmazására. Ezen eszközök alkalmazása szigorú feltételekhez kötött, a vonatkozó részletszabályok rögzítésére a nemzetközi törekvéseknek is megfelelően, törvényi szintű jogszabályban, a jelenleg hatályos büntetőeljárás törvény keretei között került sor.

A titkos adatszerzés leplezett eszközökkel és módszerekkel, az érintett tudta nélkül végzett tevékenység, amely a nyomozás elrendelésétől a nyomozás iratainak ismertetéséig folyhat.⁹

A Be. hatályos szabályozása szerint a titkos adatszerző tevékenység a nyomozást megelőző, úgynevezett pre szakban nem, kizárólag a nyomozás elrendelése után folytatható, annak keretei pedig egy külső engedélyező szerv, a bíróság jóváhagyásához kötöttek. Kiemeli a törvény, hogy a nyomozás előtt folytatott titkos információgyűjtő tevékenység a nyomozás elrendelése után kizárólag csak engedélyhez kötött titkos adatszerző tevékenységként folytatható.¹⁰

A titkos adatszerzés eszközeinek és módszereinek célja az elkövető kilétének, tartózkodási helyének megállapítása, elfogása, valamint bizonyítási eszköz felderítése. Figyelemmel arra, hogy a titkos adatszerzés esetén már fenn kell állnia a bűncselekmény megalapozott gyanújának, a beavatkozás célját a Be. eltérő, szűkebb körben határozza meg, mint a vonatkozó külön törvények a titkos információgyűjtését, így értelemszerűen már nem lehet a titkos adatszerzés célja a bűncselekmény elkövetésének megelőzése, felderítése, megszakítása.

A titkos adatszerző tevékenység különleges eszközei és a bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtő tevékenység körében alkalmazható különleges eszközök köre egy kivétellel megegyezik. Egyetlen dolgot nem tehet a nyomozó hatóság a titkos adatszerzés keretein belül: nincsen lehetősége ma-

⁹ Utóbbin nem csak a Be. 193. § (2) bekezdése, hanem a 216. § (3) bekezdése szerinti időpontot is érteni kell. Így, ha az ügyész az iratok ismertetése után arról hoz intézkedést, hogy további nyomozási cselekményeket kell még elvégezni [Be. 216. § (1) bekezdés a) pont], akkor ezt követően is helye van titkos adatszerzésnek, lévén hogy a meghatározott nyomozási cselekmények teljesítése után az iratis-mertetésre ismét sor kerül [Be. 216. § (4) bekezdés]. Ebből következően titkos adatszerzésnek a vád-emelés szakában az ügyész által végzett, vagy elrendelt további nyomozás tartama alatt is, az iratis-mertetésig helye van.

¹⁰ Be. 200. § (4) bekezdés.

gánlakásban titkos kutatást végezni. E tevékenység a nyomozás során kizárólag nem titkos keretek között, a házkutatás szabályai szerint végezhető.

Láthatóan a jogalkotó a titkos adatszerzéssel érintett bűncselekmények tárgyi súlyát négy objektív szempont alapján állapította meg, így a bűncselekmény szándékos elkövetése, egyes, különösen veszélyes elkövetői alakzatok, az alkalmazható szankció mértéke, ehhez kapcsolódóan a cselekmény tárgyi súlya, végül a veszélyeztetett jogi tárgy kategóriája.¹¹ Ha a nyomozást az ügyész végzi, az érintett bűncselekmények köre szélesebb.¹²

Kiemelendő, hogy a törvény által rögzített feltételek nem konjunktívak, azaz bármelyik feltétel fennállása esetén lehetőség van a titkos adatszerzés elrendelésére, feltéve, hogy a bizonyíték más módon nem szerezhető be, vagy a beszerzése kilátástalan, esetleg aránytalanul nagy nehézséggel járna, valamint a titkos adatszerzés útján a bizonyíték beszerzése valószínűsíthető.

Az elkövető személye kapcsán a törvényi rendelkezések egyértelműen arra az irányba mutatnak, ami az elkövetői fogalom kiterjesztő értelmezésére nem ad lehetőséget. Titkos eszköz alkalmazását elsősorban a gyanúsítottal, illetve azzal a személlyel szemben lehet használni, aki a bűncselekmény elkövetésével a nyomozás addigi adatai alapján gyanúsítható. Mindamellet a törvény tudomásul veszi azt a helyzetet, hogy a titkos eszközök alkalmazása a gyanúsítotton kívül más személyt is érinthet. Felállítja azt a szabályt, hogy a leplezett módszerek alkalmazását ez nem gátolhatja, ha a potenciális lehallgatottak, megfigyelték az „elkerülhetetlenül” érintettek kategóriájába tartoznak. Más személlyel szemben viszont a titkos adatszerzés csak akkor alkalmazható, ha a gyanúsítottal vagy a potenciális gyanúsítottal bizonyítottan vagy feltehetően „bűnös kapcsolatban” állnak.¹³ Jogbiztonsági szempontból a „bűnös kapcsolattartás” meglehetősen bizonytalan, szubjektív kategória – amelyet az Alkotmánybíróság számos összefüggésben több ízben kifogásolt –, így a titkos eszköz igénybevételének jogosságát a bíróságnak mind az engedélyezéskor, mind a bizonyíték elfogadhatóságának vizsgálatakor szigorúan kell megítélnie. Az eljárási szabályok meghatározzák azt is, hogy titkos adatszerzés keretében fogatosított cselekmények alkalmazására mikor és hol nincs vagy csak korlátozottan van mód (védő magánlakása, rendőrségi fogda stb.).¹⁴

A titkos adatszerzés folytatásához is szükséges külső engedély, amelyet a nyomozást fogatosító szervnek a bíróságtól, pontosabban a kijelölt nyomo-

11 Be. 201. § (1) bekezdés a)–e) pont.

12 Be. 201. § (2) bekezdés a)–e) pont.

13 Be. 202. § (2) bekezdés.

14 Be. 202. § (3)–(4) bekezdés.

zási bírótól kell indítvány útján beszereznie. Amennyiben a rendőrség a nyomozást folytató szerv, akkor a titkos adatszerzés indítványozására tesz előterjesztést a helyi járási ügyészség vezetőjének, aki (a szükséges feltételek meg­léte esetén) indítványozza azt a nyomozási bírónál.¹⁵

A büntetőeljárás törvény meghatározza az indítvány kötelező kellékeit, egyúttal az indítványban foglaltakat megalapozó okiratok csatolását is előírja.¹⁶

A titkos adatszerzés időszerűsége és ellenőrzése körében a törvény rögzíti, hogy a nyomozási bíró az indítvány előterjesztésétől rövid idő alatt – hetvenkét órán belül – hozza meg döntését. Látható, hogy ugyanilyen rövid idő­korlát meghatározására került sor a titkos információgyűjtés esetében való bírói döntéshozatalnál is. Szintén garanciális okokból a titkos adatszerzés is csak legfeljebb kilencven napra engedélyezhető, és az egyszeri hosszabbítás jelen esetben kilencven napra szól.

A titkos információgyűjtéssel kapcsolatos szabály nem tartalmaz utasítást arra, hogy a kilencven nap leteltével csupán egyszeri hosszabbításról lehet szó. A titkos adatszerzéssel kapcsolatos büntetőeljárásjogi szabály pedig egyértelmű útmutatást tartalmaz arra vonatkozóan, hogy ugyanazon körülmé­nyek esetén egyszer lehet kilencven napra elrendelni a titkos eszköz alkalmazását, és egyszer lehet hosszabbítani.¹⁷

Visszaulva tehát a titkos információgyűjtés eljárási szabályainak bemutatásánál írtakra, a titkos információgyűjtés esetében – a törvény értelmezése szerint – a hosszabbítás lehetősége korlátlan, azaz kérelemre és a feltétele fennállása esetén kilencven napra újból és újból meghosszabbítható. A titkos adatszerzés engedélyezése körében azonban a törvény kizárólag egy alkalommal, kilencven napra ad lehetőséget hosszabbításra. E körben is az eljáró bírónak vizsgálnia kell, hogy az engedélyezés óta eltelt idő alatt keletkezett bizonyítékok igazolják-e a kérelem megalapozottságát, a titkos adatszerzést végrehajtó hatóság hatékonyan és törvényesen használta-e ki a rendelkezésére álló időt és eszközt. Megfontolandó lenne e két szabályozás összhangjának megteremtése és ezzel a jogalkalmazási gyakorlat egységének előmozdítása.

E körben kell utalni a 74/2009. BK vélemény II. pontjában foglaltakra, amely szerint a titkos információgyűjtés, illetve – a büntetőeljárás nyomoza­ti szakaszában – a titkos adatszerzés a külön törvényekben, illetve a büntető­eljárás törvényben megkívánt külső (bírói vagy igazságügyért felelős mi­niszteri) engedély alapján és az abban meghatározott szoros időbeli korlátok

¹⁵ Be. 203. § (1) bekezdés.

¹⁶ Be. 203. § (2)–(3) bekezdés.

¹⁷ Debreceni Ítéltábla Bf.I.199/2015/8.

között végezhető, tekintettel az egyszeri meghosszabbítás lehetőségére is. Ez azt jelenti, hogy az írásbeli megkeresés alapján csak az engedély megadásával kezdheti meg a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat a megkeresés végrehajtását, a végrehajtáshoz szükséges eszközök telepítését.

A titkos információgyűjtés esetében szabályozott sürgősségi eljárás a titkos adatszerzés keretein belül is ismert, a törvény ugyanis kivételesen lehetővé teszi az úgynevezett ügyész általi halaszthatatlan elrendelést. Ilyen esetekben szintén késedelem nélkül kell megtenni az indítványt a nyomozási bírónak, aki ez esetben a már folyamatba tett különleges eszköz alkalmazásáról dönt.

A titkos adatszerzés megszüntetésének okait szintén rögzíti a jogszabály¹⁸, e szerint az ügyész, illetve a nyomozó hatóság vezetője haladéktalanul megszünteti a titkos adatszerzést, ha a halaszthatatlan elrendelés esetén a bíróság az indítványt elutasította; az engedélyben meghatározott célját elérte; a megállapított időtartam eltelt; a nyomozást megszüntették; végül nyilvánvalóvá vált, hogy a további alkalmazástól sem várható eredmény. Ilyen esetben a megszüntetés érdekében nem kell bírósághoz fordulni, arra a nyomozó hatóság vezetője, illetve az ügyész is jogosult.

A titkos adatszerzést külön törvényben meghatározott szervezet, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat hajtja végre a megrendelő szerv kérésére.

Garanciális szabályok

A titkos eszközök és módszerek alkalmazásához szigorú garanciát nyújtó szabályozás szükséges.

Ennek szellemében a titkosszolgálati eszközök és módszerek kizárólag a 2. számú táblázatban felsorolt garanciális elvek szerint alkalmazhatók.

A magánszféra sérthetatlensége – amelynek tiszteletben tartásáról a büntetőeljárás során is gondoskodni kell – az Emberi jogok európai egyezménye 8. cikkelyének védelme alatt áll. E szerint mindenkinek joga van magán- és családi életének, a lakásának és levelezésének tiszteletben tartására, s ez a jog csak a szükségesség–arányosság keretei között, a törvényben meghatározott esetekben korlátozható. A korlátozás lehetőségének nem csupán előre, nyilvános jogszabályban körülírtaknak kell lennie, indokoltságát konkrét körülményeknek kell igazolniuk. Akkor kerülhet rá sor, ha az a nemzetbiztonság, a

¹⁸ Be. 204. § (3) bekezdés.

2. számú táblázat

Garanciarendszer

törvényesség elve	a vonatkozó jogszabályoknak pontosan, egzakt módon kell szabályozniuk e tevékenységet
szubszidiaritás elve	csak akkor alkalmazhatók ezek az eszközök, ha a nyílt módszerek alkalmatlanok az ügy felderítésére
igazságszolgáltatási ellenőrzés elve	független hatalmi ág engedélyező, ellenőrző szerepének beiktatása a folyamatba
célhoz kötöttség elve	mindig meghatározott célnak kell megalapoznia az adatgyűjtést, cél nélküli, jövőbeni felhasználásra való adatgyűjtés nem megengedhető

közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmények megelőzése, a közegészség védelme, vagy mások jogainak védelme érdekében szükséges. Az alapvető jogok a titkos eszközök használata során is csak a szükségesség keretei között korlátozhatók.¹⁹

A hatályos szabályozás egyik legfontosabb garanciális rendelkezése, hogy a titkos eszközök és módszerek alkalmazásának engedélyezését és ellenőrzését egy független hatalmi ág, a *bíróság* hatáskörébe utalja. A bírói kontroll éppen ennek a követelménynek: a jogbiztonságnak, a jogállami garanciáknak az érvényesülését szolgálja. Ezért a bíróságnak a felülvizsgálat (hosszabbítás) minden egyes fázisában szem előtt kell tartania, hogy a bűnüldözés hatékonyságához fűződő alkotmányosan elismert cél és az alapjogok érvényesülése között megfelelő egyensúly alakuljon ki, azaz az alkalmazott eszköz vagy az engedélyezni kért újabb eszköz igényvételéről szóló döntésekor az engedélyezés feltételeinek fennállását gondosan vizsgálnia kell. Az eljárással érintettek személyi integritásának védelme érdekében meg kell szüntetni az alkalmazás lehetőségét, ha a nyomozó hatóság a korábban megadott hozzájárulás birtokában sem járt el hatékonyan, vagy látható, hogy az eltelt időtartam alatt foganatosított titkos eszközök/módszerek nem vezettek semmilyen kézzelfogható eredményre.²⁰

Garanciális jellegű rendelkezésként külön kizárási szabályt telepít a Be., e szerint a bírósági eljárásból ki van zárva az a bíró, aki az ügyben külön törvény alapján titkos információgyűjtés engedélyezéséről döntött, tekintet nélkül arra, hogy a titkos információgyűjtéssel szerzett adatokat a büntetőeljárásban felhasználták-e. Az engedélyező bíró nem lehet tehát azonos sem az ügy ítélező bírójával, sem a titkos adatszerzést engedélyező bíróéval, illetve a titkos adatszerzést engedélyező bíró sem lehet azonos a perbíróval.

¹⁹ Fővárosi Ítélőtábla 3.Bf.53/2011/6.

²⁰ Kommentár a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 204. §-ához.

Kiemelendő azonban, hogy maga az engedélyező bíró személye nincs egységesen és pontosan szabályozva a hatályos törvényekben. Mind a rendőrségről²¹, mind pedig a nemzetbiztonsági szolgálatokról²² szóló jogszabály külső engedélyezőként bevonta a bírót a titkos eljárásba, egyéb ismérvet azonban a jogszabályok e körben nem tartalmaznak. Említést érdemel, hogy a kijelöléssel kapcsolatosan az előbb említett két törvényen kívül további rendelkezéseket nem találunk sem a bírák jogállásáról és javadalmazásáról, sem pedig a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló jogszabályokban, noha e kiemelten fontos bírói eljárás részletesebb, és nem utolsósorban egységesebb szabályozást igényelne.²³

A jogalkotó a jogbiztonság és a magánszféra védelme érdekében hangsúlyt helyezett arra is, hogy az alkalmazott *eszköz/módszer* megnevezését, az alkalmazás várható *időtartamát* a kérelemnek minden esetben pontosan tartalmaznia kell. A célhoz kötöttség elvét hangsúlyozandó, nincs tehát lehetőség arra, hogy a kérelmező „általában” kérjen engedélyt a titkos információgyűjtés vagy adatszerzés alkalmazására, mi több, a kérelmet indokolnia is kell.

A titkos adatszerzés eredményét az engedélyezéstől kezdve a végrehajtás során egészen addig, hogy az ügyész csatolja az arról szóló jelentést az iratokhoz, csak az engedélyező bíró, az ügyész, a nyomozó hatóság, továbbá az ügyész, illetve a nyomozó hatóság hivatali felettese (szolgálati előljárója) ismerheti meg. E személyek egyébként is szükségszerűen tudomást kell hogy szerezzenek az alkalmazásról, mivel az intézkedés folyamatában szerephez jutnak. A megjelölt időszakon belül tájékozódási lehetőségként a nyomozási bíró ügyelosztását végző vezetője, illetve az őt kijelölő igazgatási vezetője számára is biztosított az iratmegismerési jog, de nem teljeskörűen, hanem csak a titkos adatszerzés engedélyezésével kapcsolatos bírósági iratokra nézve.²⁴

További garanciális elemként került a szabályozásba, hogy a nyomozás előtt végzett titkos információgyűjtés eredményét – a büntetőeljárás során történő felhasználásáig – az engedélyező bíró bármikor megismerheti.²⁵ A bí-

21 Az Rtv. 71. § (1) bekezdése szerint, a különleges eszköz alkalmazását az engedélyt kérő nyomozó hatóság székhelye szerint illetékes járásbírósnak a törvényszék elnöke által kijelölt bírója (a továbbiakban: bíró) engedélyezi.

22 A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 58. § (1) bekezdés értelmében, az 56. §-ban felsorolt titkos információgyűjtést a Fővárosi Törvényszék elnöke által e feladatra kijelölt bíró engedélyezi.

23 Kenese Attila: i. m.

24 Bodor Tibor – Csák Zsolt – Máziné Szepesi Erzsébet – Somogyi Gábor – Szokolai Gábor – Varga Zoltán: Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényhez. Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2012

25 Rtv. 74. §

ró ilyenkor megvizsgálhatja, hogy az engedély kereteit személyi vagy tárgyi értelemben nem lépték-e túl. A gyakorlati tapasztalat azonban az, hogy – elsősorban a leterheltség okán – a bírák ritkán élnek e jogkörükkel. Ahhoz azonban, hogy ez az ellenőrző szerep valóban hatékonyan és garanciális jelleggel működjön, szükséges lehet kötelező jellegű ellenőrzés vagy felülvizsgálat beépítése a folyamatba.²⁶

A titkos adatgyűjtés eredményének felhasználása a büntetőeljárásban

A titkos információszerezés eredményének nyílt tá tétele

A titkos információgyűjtés kapcsán beszerzett bizonyítékok felhasználásának igénye vagy szükségessége esetére a részletszabályokat a büntetőeljárasi törvény keretein belül rögzítették.

A törvény 206/A §-a összefoglalóan rendszerezi a bűnüldözési célból folytatott bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés, valamint a nem bűnüldözési célból folytatott bírói engedélyhez, illetve az igazságügyért felelős miniszter engedélyéhez kötött titkos információgyűjtés eredményének a büntetőeljárásban bizonyítékként történő felhasználhatósága feltételeit.²⁷

A már kifejtettek szerint a titkos információgyűjtés esetében a különleges eszközök alkalmazását az arra jogosult bíró engedélyezi. Az indítványnak helyt adó végzés esetén a végrehajtó szerv a titkos információgyűjtést végrehajtja, és a beszerzett bizonyítékokat értékeli. A beszerzett adatok értékelése után a rendőrség a nyomozást nyomban elrendeli, vagy feljelentést tesz, ez a büntetőeljárásban bizonyítékként való felhasználhatóság egyik alapvető feltétele. A feljelentési kötelezettség haladéktalan teljesítése elmaradásának következtében a titkos adatszerzés során beszerzett bizonyítékok kirekesztésre kerülhet sor. Ere példa a következő eset.

A Debreceni Ítéltábla határozatában kifejtette, a 74/2009. BK vélemény 3/b) pontja rámutat, a törvény pontosabban nem határozza meg, hogy mit, mely időtartamot kell a feljelentési kötelezettség teljesítésének „haladéktan-

²⁶ Kadlót Erzsébet: Vékony jégen. Belügyi Szemle, 2011/1., 78. o.

²⁷ A titkos információgyűjtés eredménye a büntetőeljárásban bizonyítékként akkor használható fel, ha a titkos adatszerzés engedélyezésének e törvényben meghatározott feltételei (201. §) a bizonyítani kívánt bűncselekmény tekintetében fennállnak, a titkos információgyűjtés engedélyezését kérő szerv a büntetőeljárásban felhasználni kívánt információ megszerzését követően a nyomozást – a büntetőeljárás megindításának valamennyi, e törvényben meghatározott feltétele megállapításakor – nyomban elrendelte vagy a feljelentési kötelezettségének nyomban eleget tett.

lanságán” érteni. Erre az ügyek eltérő jellege, bonyolultsága, az adatmennyiség változó terjedelme miatt minden esetre érvényes, egzakt meghatározás nem tehető, legfeljebb azok a szempontok rögzíthetők, amelyek figyelembevételével a bíró – a bizonyítékként felhasználhatóság lehetőségéről elsőként dönteni hivatott nyomozási bíró [Be. 207. § (2) bekezdés b) pont], illetve majd a perbíró – állást foglalhat a „haladéktalanság” követelményének megtartottsága kérdésében. Indokolt tehát a haladéktalanságnak olyan értelmet tulajdonítani, hogy a Be. 206/A § (1) és (4) bekezdéseinek alkalmazási körében ez a követelmény még nem sérül akkor, ha a feljelentési kötelezettségének az információgyűjtést végző szerv az adatok megszerzését követő nyolc napon belül nem tesz eleget. A több mint három hónapos késedelem a feljelentési kötelezettség teljesítésében az ítéltábla álláspontja szerint nem értékelhető akként, hogy a haladéktalanság elve sérelmet nem szenvedett, erre tekintettel a titkos információgyűjtés anyaga bizonyítékként e körben nem használható fel.²⁸

Abban az esetben, ha a beszerzett bizonyítékok nem „terjeszkednek” túl a bírói engedély keretein, és a bizonyítani kívánt bűncselekmény vonatkozásában a titkos adatszerzés engedélyezésének a törvényben meghatározott feltételei fennállnak, a nyomozó hatóság intézkedik az engedélyezésben hatáskörrel felruházott törvényszék elnöke által kiállított igazolás beszerzése iránt.

Mindezek után az eljáró nyomozó hatóság a beszerzett bizonyítékokat, a törvényszék elnökének igazolását és az Országos Rendőr-főkapitányság állásfoglalását az ügyész elé tárja a bizonyítékok büntetőeljárásban való felhasználásának megfontolása céljából.

A beszerzett adatok büntetőeljárásban való felhasználását az ügyész indítványozza a nyomozási bírónál, aki erről végzésben határoz. Végző soron a nyomozási bíró az, aki a bizonyítékok – ezáltal az eljárás – törvényességét végzésében kimondja, és a nyílt eljárásban való felhasználást engedélyezi.

A bizonyítékok felhasználhatóságáról – a nyomozó hatóság jelentése alapján – érdemben tehát az ügyész dönt. Az eljárási törvény e folyamat tekintetében részletszabályokat nem állapít meg, nem határoz meg e körben határidőket, és a nyomozó hatóság részére sem ad az ügyészi döntéssel szembeni felülbírálati lehetőséget. A folyamat részleteire lényegében az egyes rendelkezésekből lehet csak következtetni.

²⁸ Debreceni Ítéltábla Bf.I.628/2013/22.

A titkos adatszerzés eredményének nyílttá tétele

A titkos adatszerzés befejezése után a nyomozó hatóságnak – a Be. 168. § (1) bekezdésére figyelemmel – jelentést kell küldenie az ügyész részére, egyúttal a jelentéshez mellékelnie kell a beszerzett bizonyítási eszközöket is. Az erre nyitva álló határidő a törvényben feltüntetve nincsen, miközben a jogalkotó rendelkezett az irreleváns adatok törlésének határidejéről, nyolc napban határozva meg.²⁹ Így arra lehet következtetni, hogy a jelentéstételi kötelezettség igazodik e nyolcnapos határidőhöz, amely határidő köti a nyomozó hatóságot és az ügyészt is. Az eljárási törvény meghatározza a titkos adatszerzés végrehajtásáról készítendő jelentés tartalmi elemeit.³⁰ A tartalmi követelmények meghatározásának azért van kiemelkedő szerepe, mert az ügyész a jelentés megismerésekor kerül abba a helyzetbe, hogy a titkos adatszerzés végrehajtásának jogszerűségét ellenőrizhesse, azaz ezáltal győződhet meg a törvényesség megtartásáról. A végrehajtás jogszerűsége alapvető feltétel az így beszerzett bizonyítékok jövőbeni felhasználhatósága szempontjából. A jelentést oly módon kell tehát az ügyész elé terjeszteni, hogy annak tartalmából az engedélyezés kereteinek betartása megállapítható legyen.

Minthogy a bíróságnak jogában áll a titkos adatszerzés jogszerűségének utólagos ellenőrzése, a jelentésnek arra is ki kell térnie, ha a leplezett eszköz alkalmazása nem érte el a célját, s hogy ennek mi volt az oka. Ez egyrészt a jogszerűség kontrollját támogató garanciális szabály, másrészt a joggyakorlat orientálására (a későbbi engedélyezés kereteinek meghatározására) is alkalmas.³¹ Erre utal a Fővárosi Ítéltábla Büntető Kollégiumának 21/2005. (XI. 7.) számú kollégiumi állásfoglalása is, amelynek értelmében, ha az ügyész a titkos adatszerzés eredményét a büntetőeljárásban bizonyítékként kívánja felhasználni, csatolnia kell a törvényben meghatározott iratokat: a titkos adatszerzés engedélyezése iránti indítványt, a bíróság határozatát és a titkos adatszerzés végrehajtásáról készített jelentést. A bírónak ugyanis nem elegendő a jelentésben foglaltakat vizsgálnia, össze kell vetnie a jelentéssel a titkos adatszerzés engedélyezése iránti indítványt és a bíróság határozatát is a Be. 77. és 78. §-ában foglaltakra is figyelemmel (bizonyítás törvényessége, bizonyítékok értékelése).

Az ügyész a jelentésben foglaltak adattartalmát a logika szabálya szerint – összevetve az rendelkezésre álló más bizonyítékokkal – is értékeli, fi-

²⁹ Be. 204. § (4) bekezdés.

³⁰ Be. 204. § (5) bekezdés.

³¹ A Be. 204. §-ához fűzött jogtár-kommentár.

gyelembe véve az adatok származási helyét, forrását, s azt, hogy az ott leírt módon, időben és helyen ténylegesen volt-e lehetőség adatok beszerzésére. A titkos adatszerzés nyomán beszerzett bizonyíték fontos szerepet játszik a bizonyítékok között, de önmagában nem elegendő a bűncselekmény és a bűnösség bizonyítására. Annak tartalmát egyrészt a bizonyítás további eszközeiből nyert eredményekkel összhangban, másrészt teljes terjedelmében kell értékelni, abból részelemek nem ragadhatók ki.³²

Erre utal a Fővárosi Ítéltábla Büntető Kollégiumának 21/2005. (XI. 7.) számú kollégiumi állásfoglalása is, amely szerint a titkos információgyűjtés és adatszerzés elsődleges célja nem az, hogy a bizonyítékok között – nyílttá tétel következtében – meghatározó, egyedüli bizonyítékká lépjen elő, hanem az, hogy a hatóság jusson olyan információk, adatok birtokába, amelyek alapján – a nyomozás elrendelése után – az előreláthatólag megfelelő és szükséges nyomozati cselekményeket nagy biztonsággal végezze, szerezzon be döntő fontosságú egyéb bizonyítékokat.

Ennek némiképp ellentmond a Fővárosi Ítéltábla jelenlegi gyakorlata, amely szerint a korrupciós bűncselekmények kifejezetten azok, amelyek esetében az adott lehallgatási anyagok szerepe felértékelődik, ezért nem jár a bizonyítás sérelmével, ha döntően azokon alapul a büntetőeljárás, illetve azok alkotják meghatározó módon az elkövetőket terhelő bizonyítékokat.³³

A felhasználhatóság kérdésében az ügyész az iratok alapján megvizsgálja, hogy az engedély kereteit túllépték-e, illetve a beszerzett adatok alkalmasak-e a tárgycselekmény bizonyítására, vagy sem. Mivel az engedély kereteinek túllépésével beszerzett bizonyítékok utólagos törvényesítésének eljárásába a bíró nincs bevonva, az eljárási törvény maga részletezi azokat az eseteket, amikor az engedély keretein túlterjeszkedő titkos adatszerzés eredménye a büntetőeljárásban felhasználható.

Az ügyészség gyakorlatban követett álláspontja szerint a titkos információgyűjtés, illetve titkos adatszerzés eredményét az ügyész a büntetőeljárásban akkor használja fel bizonyítékként, ha az mással nem pótolható.³⁴ A felhasználással az adat minősített jellege megszűnik, kivéve, ha maga az adat – megszerzésének módjától függetlenül – minősített adat.³⁵

³² Bodor Tibor – Csák Zsolt – Máziné Szepesi Erzsébet – Somogyi Gábor – Szokolai Gábor – Varga Zoltán: i. m.

³³ Fővárosi Ítéltábla I.Bf.491/2013/14.

³⁴ A Legfőbb Ügyészség NF. 2368/2003. számú állásfoglalása.

³⁵ Ekkor azonban már nem a titkos adatszerzés folytán, hanem a minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény alapján illeti meg a fokozott védelem az adat büntetőeljárási felhasználását és kezelését, ami a terhelt és a védő számára súlyozott különbséget jelent a hozzáférés és megismerhetőség szempontjából.

Ha az ügyész úgy ítéli meg, hogy a bizonyításban szerep jut a titkos adatszerzés eredményének, erről a nyomozó hatóságot tájékoztatja, aki törli az ügyési indítvány, a bírói végzés, az összefoglaló jelentés és a beszerzett bizonyítékok minősítését.

A bizonyítékok ügyész általi iratokhoz csatolása teremti meg a védelem számára a hozzáférhetőséget, és jelenti egyben azt, hogy a beszerzett adatok bizonyítékként értékelhetők.

A titkos adatszerzésről készült jelentés a bírósági eljárásban az okirati bizonyítéokra vonatkozó szabályok szerint használható fel. Ezért garanciális jelentőségű, hogy a bíróság mind az engedély kereteit, mind a jelentés tartalmát megismerhesse.

A bíróságnak a teljes dokumentációt – a közvetlenség elvéből adódóan – a tárgyalás anyagává kell tennie, a bizonyítékok mérlegelésekor pedig vizsgálnia kell a bizonyíték törvényességét és hiteltérdeklőségét. A terheltek pedig a védelemhez való jog gyakorlása során ezzel szemben is jogában áll formai és tartalmi kifogások benyújtása, illetve érdemi védekezés előterjesztése.

A Be. 78. § (4) bekezdése szerint a törvényellenesen beszerzett bizonyíték a büntetőeljárás során nem használható fel, arra ítélet nem alapítható. Az engedély nélküli vagy az engedély kereteitől eltérő titkos adatgyűjtés a Btk. 307. §-a szerinti jogosulatlan titkos adatgyűjtés büntettét valósítja meg, így az ilyen módon megszerzett bizonyíték bűncselekmény útján beszerzettnek minősül.

A bizonyítás törvényessége, az eljárásban részt vevők jogainak védelme érdekében ezért elengedhetetlen, hogy a titkos eljárásban keletkezett bizonyítékok jogszerű beszerzését és hiteltérdeklőségét, az ügyben döntésre jogosult bíró megvizsgálhassa. A Be. ebből a szempontból nem tesz különbséget a proaktív szakaszban folyt bizonyítás eredményeképpen beszerzett, de a Be. 206/A § (6) bekezdése alapján a büntetőeljárás részévé tett és a nyomozás elrendelése után beszerzett bizonyíték között.

A célhoz kötöttség elve

A titkos adatgyűjtés eredményének felhasználását illetően a *célhoz kötöttség* a fő szabály.

A kérdés értelmezéséhez tartozó jogszabály az információs önrendelkezési jogról és információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény, amely ren-

delkezik az adatkezelés célhoz kötöttségéről. A célhoz kötöttség elve több követelményt is magában foglal:

- mindig meghatározott célnak kell megalapoznia az adatgyűjtést, tehát cél nélküli, jövőbeni felhasználásra való adatgyűjtés nem megengedhető;
- meghatározott személy tekintetében és meghatározott módon kell sort keríteni az adatgyűjtésre: meg kell jelölni azt, hogy ki az alkalmazással érintett személy, illetve milyen módszerrel történik az adatgyűjtés;
- a titkos információgyűjtésnek nem általában bűncselekményre vagy bűnös tevékenységre, hanem konkrét ügyre kell vonatkoznia.

Nyilvánvaló, hogy a nyomozás megkezdése előtt csak megközelítően lehet behatárolni azt, pontosan miként minősíthető egy adott, esetleg még meg sem valósult cselekmény, erre ugyanis csak a nyomozás, az ügyészi és a bírósági állásfoglalás folyamatában kerülhet sor. Az is belátható, hogy adott cselekmény minősítése gyakran olyan jogértelmezési kérdés, amelynél a megállapítás olyan részleteken múlik, amelyek az engedély kérésekor nem ismertek vagy a jelentőségük nem ismerhető fel.

Összességében leszögezhető, hogy a titkos adatgyűjtés eredménye minden olyan bűncselekmény esetében felhasználható bizonyítékként, ami azzal a konkrét üggyel, amelyre vonatkozóan az engedély kiadása megtörtént, tárgyi és/vagy személyi összefüggésbe hozható, függetlenül attól, hogy mi a bírói engedélyben megjelölt bűncselekmények Btk. szerinti minősítése.³⁶

A gyakorlatban számos esetben fordul elő, hogy az engedély kereteiben meghatározott bűncselekmény körén kívüli más szankcionálandó cselekmények gyanúja is felvetődik a célszemélyek magatartása nyomán. Vajon az így szerzett adatok alapján utóbbi bűncselekmények miatt is lefolytatható-e az eljárás, és ugyanebben az eljárásban a terheltek felelősségre is vonhatók-e?

Az államot terhelő, a büntetőigény érvényesítésének kötelezettsége és a bűnüldözés hatékonyságához, valamint az eljárás időszerűségéhez kapcsolódó alkotmányosan is elismert értékekből következik, hogy – korlátok között – az így szerzett adatok felhasználhatóságát is engedélyezte a jogalkotó.

A bírói engedélyhez kötött titkos információszerzés törvényi feltételeit az Rtv. 63. és 69. § szakaszai tartalmazzák. A törvényi szabályozásban a titkos információgyűjtéshez kapcsolódóan sem az eljárás alá vont gyanúsított, sem az információgyűjtés alapjául szolgáló bűncselekmény megjelölése nem szere-

³⁶ Nánási László: A szervezett bűnözés kérdései a magyar anyagi és eljárásjogi büntetőjogban. Egy „precedensügy” tapasztalatai. Romániai Magyar Jogtudományi Közlöny, 2006/3.
<http://rmjk.adatbank.transindex.ro/pdf/004Nanasi.pdf>

pel. A jogi szabályozás következetesen az „alkalmazással érintett személyről” szól. Ennek oka, hogy a titkos információgyűjtés nem a Be. által szabályozott eljárás, és nem a nyomozás során, hanem az azt megelőző felderítési szakaszban zajlik, amelyben a bűncselekmény tényállása, ennek megfelelően az eljárás tárgyául szolgáló cselekmény(ek) jogi minősítése, a terheltként később felelősségre vonható elkövetők kiléte, köre pontosan nem ismert. A titkos információgyűjtés bírói engedélyezése iránti előterjesztésnek ekként csupán az (információgyűjtéssel) „alkalmazással érintett” (s nem a későbbi terhelt/vádlott) nevét és az alkalmazás törvényi feltételeinek meglétére vonatkozó indokolást kell tartalmaznia³⁷, ami – figyelemmel a 69. § (1) és (3) bekezdésében foglaltakra – nem jelenti az eljárás tárgyául szolgáló bűncselekmény pontos jogi körülírásának kötelezettségét. Az alkalmazással érintett személy nem feltétlenül azonos a később büntetőjogi úton felelősségre vont személlyel, lehet tanú, vagy más – később a bizonyításban semmiféle szerepet nem játszó – személy is. Mindez az Rtv. 63. § (1) és (2) bekezdésében foglaltakból egyértelműen következik, és a felderítés speciális vonásaival összefüggő jellegzetesség. Az így megszerzett adatok között a nyomozó hatóság – azok átfogó értékelése után – szelektál, s „az eljárásban nyilvánvalóan nem érintett személyre vonatkozó adatokat” – amelyeknek egyébként jogszerűen jutott a birtokába – haladéktalanul megsemmisíti.³⁸ A törvényes bizonyítás anyagához kapcsolódóan kezelhetők tehát mindazon információk, amelyekhez a nyomozó hatóság bíróilag engedélyezett módon titkos információgyűjtéssel jutott.

Mindebből következően – a valóban meglehetősen tágan szabályozott jogi keretekre figyelemmel – nincsenek a titkos információgyűjtéssel szerzett adatok felhasználásában olyan törvényileg meghatározott személyi vagy tárgyi korlátozások, amelyek kizárólag a bírói engedélyben megjelölt személyre szűkítenék az információk bizonyítékként történő alkalmazását. Felhasználható valamennyi információ, amely az engedélyezett módon (időben és azonosítható személyhez kapcsolódó eszközzel, módszerrel) került a rendőrség birtokába, s a megjelölt ügyben relevanciával bír.³⁹ A Legfelsőbb Bíróság a Bf. I.2758/2000. számú elvi határozatában a törvényes bizonyítékok körében értékelhetőnek találta mindazon személyek telefonos lehallgatásának adatait, akik a bíróilag engedélyezett időben az azonosítható – és az engedélyben megjelölt – személy telefonján az ügyben releváns adatokat közöltek.⁴⁰

37 Rtv. 70. § (2) bekezdés.

38 Rtv. 69. § (2) bekezdés.

39 Kenese Attila: i. m.

40 A Legfelsőbb Bíróság Bf. I.2758/2000. számú elvi határozata.

Ezzel egybehangzóan foglalt állást a Debreceni Ítéltábla is, amely határozatában kifejtette, a Be. 206/A § (3) bekezdés szerint annak a bűncselekménynek a bizonyítására, amely miatt a titkos információgyűjtést a bíróság engedélyezte, az információgyűjtés eredménye minden elkövető ellen felhasználható. Az idézett jogszabályhely alapján a tárgyi összefüggést is vizsgálni kell, azt, hogy a titkos információgyűjtésre adott engedély céljában megjelölt bűncselekmény elkövetésében van-e szerepe az engedélyben meg nem jelölt személynek. E személy esetében a titkosszolgálati eszközökkel beszerzett bizonyítékok, a lehallgatások anyaga kizárólag akkor használható fel, ha esetében a tárgyi összefüggés fennáll, vagyis olyan bűncselekmény miatt folyik ellene eljárás, amelyet az engedélyben megjelöltek.⁴¹

Ha a nyomozás előszakaszában a különleges eszköz alkalmazása „túltérjeszkedik” az engedély keretein, de releváns bizonyítási eszközökkel szolgál az engedélyben meg nem jelölt személyre, illetve meg nem jelölt bűncselekményre, a nyomozó hatóság a nyomozás elrendelésével vagy a feljelentés megtételével egyidejűleg kezdeményezi az illetékes ügyésznél a titkos információgyűjtés eredményének a büntetőeljárásban bizonyítékként történő felhasználásra való alkalmasságának megállapítását.⁴² A titkos információgyűjtés eredménye akkor alkalmas a büntetőeljárásban bizonyítékként történő felhasználásra, ha a Be. 206/A § (1) bekezdésben meghatározott feltételek fennállnak, és megalapozottan feltehető, hogy más módon a bizonyíték beszerzése kilátástalan, vagy aránytalanul nagy nehézséggel járna.

Az ügyész a felhasználhatóság kérdésében hetvenkét órán belül a nyomozási bíróhoz fordul, aki törvényességi szempontból megvizsgálja az elé tárt iratokat, és dönt a felhasználhatóság kérdésében.⁴³

A nem bűnüldözési célból folytatott bírói, illetve igazságügy-miniszteri engedélyhez kötött titkos információgyűjtés eredményének felhasználása megegyezik a bűnüldözési célból bírói engedéllyel folytatott titkos információgyűjtés eredményének felhasználásával, azzal azonban, hogy itt a célhoz kötöttséget szűken kell értelmezni. Tárgyi értelemben a célhoz kötöttség „lazítására” nincs lehetőség, a felhasználás kizárólag az engedélyben megjelölt bűncselekmény bizonyítására használható fel. Személyi értelemben azonban a célhoz kötöttség feloldása – a törvényben foglalt további feltételekkel⁴⁴ – megengedett.

⁴¹ Debreceni Ítéltábla Bf.I.628/2013/22.

⁴² Be. 206/A § (2) bekezdés.

⁴³ Be. 206/A § (3) bekezdés.

⁴⁴ Be. 206/A § (2) bekezdés b) pont.

A titkos adatszerzés eredménye fő szabály szerint azzal a személlyel szemben és annak a bűncselekménynek a vonatkozásában használható fel, akire és amely bűncselekményre vonatkozóan a titkos adatszerzést a bíróság engedélyezte.

A törvény rendelkezései alapján azonban az ellenőrzéssel érintett tárgyi és személyi kör is kiszélesedhet. A feldolgozás folyamán keletkezhetnek olyan adatok, amelyek a gyanúsított latenciában húzódó egyéb bűncselekményeire vagy ismeretlen társaira vonatkoznak.⁴⁵ Ezeknek az adatoknak a felhasználása – a legalitás és az officialitás elve és a tényállás maradéktalan felderítése okán – szükséges és törvényileg megengedett.

Lehetőség van az engedély anyagi jogi kiterjesztésére is az engedéllyel megjelölt személlyel szemben, ha az utóbb megállapított bűncselekmény felderítéséhez az eljárási törvény alapján alkalmazni lehetett volna a titkos adatszerzést. Ugyanezen az alapon tartalmazza a törvény azt is, hogy annak a bűncselekménynek a bizonyítása tekintetében, amelyre nézve a bíróság a titkos adatszerzést engedélyezte, annak eredménye nem csupán az engedélyben szereplő érintettel, hanem valamennyi elkövetővel szemben felhasználható, tehát az alanyi kör is bővíthető. Nincsen lehetőség viszont az eljárás tárgyává nem tett bűncselekmény és az alanyi körben nem szereplő személy által elkövetett bűncselekmény felderítésére felhasználni a titkos adatszerzés eredményét.

A célhoz kötöttséget a perben eljáró bíróságnak is vizsgálnia kell. Ennek keretében az eljáró bíró ellenőrzi, hogy az engedélyezéskor (meghosszabbításkor) mely bűncselekmény gyanúját, illetve kire vonatkozó megalapozott gyanúját jelölte meg az ügyész és a bíróság, mi volt kérelem oka, mi volt a titkos adatszerzés módszere, az engedélyezéskor (meghosszabbításkor) fennálltak-e a törvényben meghatározott feltételek, a végrehajtás során időben vagy módszerben nem lépték-e túl az engedély kereteit.

További fontos kérdésként vetődik fel, hogy az adott büntetőeljárásban az ítélező bíró miként használhatja fel az előtte folyó eljárásban rendelkezésre álló, de még nyíltta nem tett olyan bizonyítékokat⁴⁶, amelyek az ügyben való

45 Be. 206. § (4) bekezdés: Akivel szemben a titkos adatszerzést a bíróság engedélyezte, a titkos adatszerzés eredménye olyan bűncselekmény bizonyítására is felhasználható, amelyet az engedélyben nem jelöltek meg, feltéve, hogy a titkos adatszerzés e törvényben meghatározott feltételei (201. §) ez utóbbi bűncselekmény tekintetében is fennállnak. 206. § (5) bekezdése: Annak a bűncselekménynek a bizonyítására, amely miatt a titkos adatszerzést a bíróság engedélyezte, a titkos adatszerzés eredménye minden elkövetővel szemben felhasználható.

46 Ilyen anyagok a valóságban létezhetnek, hiszen ha ezek beszerzésére jogszerűen, a bírói engedély keretein belül, az engedélyezett elkövetői körre és cselekményre vonatkozóan került sor, akkor elviekben a megsemmisítésük sem történt meg.

megalapozott döntés szempontjából releváns információkkal bírnak. Kezdeményezheti-e egyáltalán az eljáró bíró a titkos információgyűjtés eredményének a büntetőeljárásban bizonyítási eszközként történő felhasználását? Ezzel egyidejűleg felvetődik, hogy a hivatalbóli bizonyítás elve, illetve a bíróság tényállás-felderítési kötelezettsége miként jelenik meg a titkos információgyűjtés eredményének tárgyalási szakban történő felhasználása során.⁴⁷

Ezzel párhuzamosan a fegyverek egyenlőségének elvét, annak büntetőeljárásban való érvényesülését is felveti a kérdés, figyelemmel arra, hogy az eljárás során a vádat képviselő ügyész a titkos információgyűjtés eredményét teljes egészében megismerhette és a vádat bizonyító, terhelő bizonyítékokat tartalmazó egyes okiratok nyílttá tételét kezdeményezte, addig a védelemnek – érthető módon – ilyen joga nincs, nem volt. Erre jelenthet garanciát, hogy az ítélező bíró az adott ügyben releváns valamennyi titkos úton szerzett bizonyíték nyílttá tételét kezdeményezhesse.⁴⁸ Ennek jogi szabályozottsága igen hiányos, a joggyakorlat azonban – úgy tűnik – következetes e körben.

A Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.217/2007/11. számú ítéletében az iratok tartalma alapján megállapította, hogy a vádlottak között lezajlott és szabályos bírói engedéllyel lehallgatott beszélgetés tartalmának bizonyítási eszközként történő felhasználását az ügyész nem indítványozta és ennek hiányában nyomozási bírói határozat sem született. A titkos információgyűjtés eredménye a Be. 76. § (1) bekezdése alapján bizonyítási eszköz, következésképpen – a felhasználás során – minden esetben értelemszerűen érvényesülnek a bizonyítás törvényességére, a bizonyítékok értékelésére vonatkozó előírások (Be. 77–78. §). A Be. 78. § (4) bekezdése szerint nem értékelhető bizonyítékként az olyan bizonyítási eszközből származó tény, amelyet a bíróság, ügyész vagy a nyomozó hatóság – egyebek között – más tiltott módon szerzett meg. Ilyen jellegű eljárási szabálysértésnek minősül a titkos információgyűjtés eredményének a törvényben előírt feltételek hiányában történő felhasználása is. Mindezekből levonható az a megállapítás, hogy az elsőfokú bíróság a vádlottak telefonbeszélgetését tartalmazó jegyzőkönyveket anélkül tette a tárgyalás anyagává és értékelte bizonyítékként, hogy annak a Be. 206/A §-ában írt törvényi előfeltétele a bíróság általi felhasználás időpontjában fennállt volna. Ekként a másodfokú bíróság a nyomozati iratok érintett részeit a bizonyítékok köréből kirekesztette.

⁴⁷ Kenese Attila: i. m.

⁴⁸ Uo.

A Pécsi Ítéltábla – az előbbiekkal összhangban – kifejtette, az ügyész viseli annak kockázatát, ha a beszerzett információk indokolatlanul széles körű szűrése és megsemmisítése folytán nem marad elegendő adat a vád tárgyává tett cselekmény bizonyítására. A bíróság pusztán a rendelkezésére bocsátott bizonyítékok felhasználhatóságát és törvényességét vizsgálhatja, illetve – értékelő, elemző tevékenységének egy későbbi szakaszában – azt, hogy azok, akár önmagukban, akár más adatokkal együtt alkalmasak-e a büntetőjogi felelősség kétséget kizáró megállapítására. Arra azonban nincs törvényes mód és lehetőség, hogy a bíróság a titkos adatszerzés vagy titkos információgyűjtés nyílttá nem tett, korábban kiszűrt vagy megsemmisített részleteinek az átadására hívja fel az ügyészt.⁴⁹

A Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.16/2010/10. számú ítéletében akként foglalt állást, hogy az elsőfokú bíróság helyesen tette a lehallgatási anyagokat a tárgyalás anyagává, figyelemmel arra, hogy a tárgybeli időszakban a Be. 206/A § (1) bekezdése úgy rendelkezett, hogy a bűnüldözési célból folytatott bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés eredménye a büntetőeljárásban akkor használható fel, ha egyrészt a titkos adatszerzés engedélyezésének e törvényben meghatározott feltételei (Be. 201. §) a bizonyítani kívánt bűncselekmény tekintetében fennállnak, másrészt pedig a büntetőeljárásban felhasználni kívánt információ megszerzését követően a titkos információgyűjtést végző szerv a feljelentési kötelezettségének haladéktalanul eleget tett. Titkos adatszerzésnek a hivatkozott Be. 201. § (1) bekezdésének a) pontja szerint az öt évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntendő szándékos bűncselekmény; míg ugyanezen bekezdés c) pontja alapján – egyebek mellett – a hivatali visszaélés bűncselekménye esetében van helye. Látható volt, hogy az eljárás tárgyul szolgáló bűncselekmények az említett körbe tartoznak. Ugyanígy: a bizonyítékok felhasználásakor már előírt további feltétel, a feljelentés haladéktalan megtételének kötelezettsége is teljesült, nem érhető tehát tetten bármely késlekedés, vétkes vagy vétlen hatósági mulasztás. Összességében tehát a másodfokú bíróság is arra az álláspontra helyezkedett, hogy a titkos információgyűjtés során feltárt adatok döntően felhasználhatók.

Ezzel ellentétesen járt el a Pest Megyei Bíróság a 7.B.81/2006. számú ügyben. Az adott büntetőeljárásban az elsőfokú bíróság a vád tárgyává tett bűncselekményekhez szorosan kapcsolódó és még nyílttá nem tett lehallgatási anyagok megismerése után, azok felhasználása érdekében – hivatalból –

⁴⁹ Pécsi Ítéltábla Bf.II.44/2013/36.

megkereste a titokbirtokost, valamint bekérte az igazolásokat. Ezt követően a bírósági szakban nyílttá tett bizonyítékokat az ítélet meghozatalánál felhasználta, azok törvényességét és bizonyító erejét pedig az ügydöntő határozatának indokolásában vizsgálta. Ítéletében az elsőfokú bíróság az Alkotmánybíróság 2/2007. AB határozatából kiindulva a hatályos jogszabályok alapján arra az álláspontra helyezkedett, hogy a nyomozás során a titkos információgyűjtés útján törvényesen beszerzett bizonyítékok nyílttá tételét az eljáró bíró a tárgyalási szakaszban is kezdeményezheti. Döntését alátámasztandó – egyebek mellett – rámutatott arra is, hogy fegyveregyenlőség elvét súlyosan sértené, ha csupán a vádhatóság döntésén múlna, hogy az ügyben szereplő titkos információgyűjtés eredményének mely részét teszi nyílttá az arra jogosult, illetve mely bizonyítékok kerülnek a bíróság elé. A Győri Ítéletábra az elsőfokú bíróság ítéletének felülvizsgálata során e jogi érvelést elfogadta.⁵⁰

IRODALOM

Balla Lajos: Adalékok a titkos információgyűjtés, valamint a titkos adatszerzés kriminalisztikai és eljárási problémáihoz. debreceniitotabla.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/titkosadatgyujtes.pdf

Beccaria, Cesare: Büntett és büntetés. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967

Bejczy Alexa: Titkos információgyűjtés vs. jogállam. PhD-értekezés. Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2011
http://www.ajk.elte.hu/file/DI_Bejczy_Alexa_Tezisek.pdf

Bócz Endre (szerk.): Kriminalisztika I–II. BM Duna Palota és Kiadó, Budapest, 2004

Erdei András: A KGB. *Mult-kor.hu*, 2002. október 11. <http://mult-kor.hu/cikk.php?id=5593>

Farkas Ákos – Róth Erika: A büntetőeljárás. Complex Kiadó, Budapest, 2007

Finszter Géza: A rendszet elmélete. KJK-Kerszöv, Budapest, 2003

Kadlót Erzsébet: Vékony jégen. *Belügyi Szemle*, 2011/1.

Kenese Attila: A titkos információgyűjtés és adatszerzés alkalmazása és eredményének felhasználása során felmerülő jogértelmezési kérdések a bírósági gyakorlat tükrében. *Jogiforum.hu*, 2013. április 24. <http://www.jogiforum.hu/publikaciok/508>

Kis László: A titkos adatgyűjtés szerepe a büntetőeljárásokban, különös tekintettel az Európai Unió keretében folytatott együttműködésre. PhD-értekezés. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Iskola, Miskolc, 2009 http://www.unimiskolc.hu/~wwwdeak/drakis_ertmh.pdf

Nánási László: A szervezett bűnözés kérdései a magyar anyagi és eljárásjogi büntetőjogban. Egy „precedensügy” tapasztalatai. *Romániai Magyar Jogtudományi Közöny*, 2006/3.

⁵⁰ Győri Ítéletábra Bf.86/2011/86.

Nyiri Sándor: Pro domo. *Belügyi Szemle*, 1995/6.

Szabados Nándor: A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés szerepe a büntetőeljárársban. Szakdolgozat. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2014

Szun-Ce: A hadakozás regulái. Terebess Kiadó, Budapest, 2007

JOGSZABÁLYOK

1972. évi V. törvény az ügyészségről

1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülősszakán elfogadott Polgári és politikai jogok egyezségekmánya kihirdetéséről

1978. évi IV. törvény a büntető törvénykönyvről

1990. évi X. törvény a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról

1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szőló, Rómában, 1950. november 4-én kelt egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről

1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről

1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról

1997. évi XXXII. törvény a határőrizetről és a határőrségről

1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

2004. évi XIX. törvény a vám- és pénzügyőrségről

2009. évi CLV. törvény a minősített adat védelméről

2009. évi XLVII. törvény a bűnügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról

2012. évi C. törvény a büntető törvénykönyvről

2014. évi CIX. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról szőló 1995. évi CXXV. törvény, valamint egyes törvényeknek a nemzetbiztonsági ellenőrzéssel összefüggő módosításáról

23/2003. (VI. 24.) BM–IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól

74/2009. BK vélemény

A Fővárosi Ítéletábla Büntető Kollégiumának 21/2005. (XI. 7.) számú kollégiumi állásfoglalása

A Legfőbb Ügyészség NF. 2368/2003. számú állásfoglalása